

SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎNTRE TEORIE ȘI PRACTICĂ

Col. prof. univ. dr. Benone ANDRONIC
Col.(r) prof. univ. dr. Eugen SITEANU
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Abstract

According to the general theory of systems the national security, as a big system, relies on an inter-disciplinary theory resulting from the political-military, economic, social, cultural, scientific, etc. systems interaction, because both the theory of security and the practice of security assurance are permanently influenced and determined by the political, military, economic, social, cultural, diplomatic, judicial, etc. theory and practice. Consequently, the changes and trends in the policy, military art, economy, science, technology, culture etc. will be reflected in a way or another in the national security. Some changes or trends in the nation's security are taken from the above mentioned domains, some other trends are specific to security as a result of the synergy of the security system.

The approach of such a large and fastidious topic requires intelligence, wisdom, but also courage, because the field of security is immense both in theory and in practice and the uncertainties the future has in store for us make our scientific application more difficult.

Conform teoriei generale a sistemelor (TGS), securitatea națională (regională și mondială), ca sistem mare, se bazează pe o teorie interdisciplinară care rezultă din interacțiunea sistemelor politico-militar, economic, social, cultural, științific etc., deoarece atât teoria securității, cât și practica asigurării securității – indiferent de nivelul lor – sunt influențate și determinate de teoria și practica politică, militară, economică, socială, culturală, diplomatică, juridică etc. Ca urmare, schimbările și tendințele din politică, artă militară, economie, știință, tehnologie, cultură etc. se vor reflecta, într-un fel sau altul, și în securitatea națională, continentală sau internațională. Unele schimbări sau tendințe în securitatea națiunilor sunt preluate din domeniile amintite în rândurile precedente, iar altele sunt specifice securității, ca urmare a efectului sinergetic pe care îl are sistemul de securitate.

Pentru abordarea unei tematici atât de vaste și pretențioase este nevoie de multă știință, de cunoștințe noi, de inteligență, înțelepciune, dar și de curaj, întrucât câmpul de acțiune al securității este imens, atât în teorie, cât și în practică, iar demersul nostru științific este îngreunat de incertitudinile pe care ni le rezervă viitorul.

Problemele de pe glob și cele din interiorul statelor sunt interconectate. Așadar, toate problemele de securitate nu trebuie privite și analizate separat, ci împreună, așa cum ne învață integronica.

În primul raport al Clubului de la Roma, intitulat “Limitele creșterii” (The limits to growth), se precizează: “dacă continuăm în tendințele actuale ale creșterii exponențiale a demografiei, a producției agricole și industriale (...) societatea umană se va prăbuși în cursul secolului viitor” [1], adică în acest secol. Oare politicienii lumii vor lua vreodată serios în seamă acest pericol exprimat de cei mai apreciați membri ai comunității științifice mondiale sau vor lăsa societatea omenescă să se prăbușească.

Cuvintele “securitate”, “criză” și “criza de securitate” sunt utilizate destul de frecvent, uneori cu emfază și entuziasm, ajungându-se în situații paradoxale în care oamenii nu mai sunt sensibili la semnificații. Aceasta se explică prin faptul că termenii au fost folosiți pentru desemnarea unor evenimente extrem de diferite, dar în contextele ce le induc semnificații diverse fără clarificări conceptuale.

În sec. XXI, securitatea națională, regională și internațională este amenințată de pericole numeroase deoarece se diversifică actorii relațiilor dintre națiuni și transnaționali, iar acțiunile lor cuprind subversiuni periculoase, capacitățile de reacție ale acestora sunt tot mai imprevizibile. Din punct de vedere teoretic nu se poate asigura securitatea națională (națiunii) dacă nu se abordează științific crizele viitoare de către echipe manageriale de securitate specializate și performante. Aceste echipe trebuie să fie legiferate cât mai curând și să fie capabile să identifice oportune sursele situațiilor critice (situațiilor insecurizante).

Problematica asigurării securității naționale reprezintă o provocare științifică dintre cele mai complexe întrucât necesită perceperea cuprinzătoare / integrală a tuturor genurilor de determinări ale proceselor sociale, politice, economice, militare etc. Insecuritatea națiunilor reprezintă consecințele dificultăților provocate de acțiunile desfășurate în existența socială și economică. Factorii de decizie politică ajung în stări de criză atunci când nu adoptă măsuri competente de eradicare a situațiilor critice ale proceselor socio-economice. Pentru asigurarea securității, decidenții trebuie să aibă competențe de prevenire a apariției unor situații critice (aceasta presupune în primul rând identificarea situațiilor critice), de elaborare a măsurilor pentru soluționarea crizelor și de evaluare corectă a consecințelor deciziilor. Astăzi, s-au diversificat și au crescut numărul conexiunilor și interdependențelor și factorii de decizie sunt puși în fața unor situații din ce în ce mai complicate și

unor noi situații nemaîntâlnite în sec. XX. Conducătorii statelor trebuie să facă apel la cuceririle științei pentru a putea înțelege și soluționa situațiile problematice de securitate. Ei trebuie să înțeleagă în primul rând procesele care au loc în interiorul națiunilor și statelor pentru a soluționa problemele de securitate.

Situațiile critice, insecurizante, nu pot fi înțelese / interogate fără analizarea / studierea proceselor sociale, tensiunilor care apar între procesele organizante și cele dezorganizante precum și dinamicii surselor proceselor insecurizante.

Abordarea bazată pe proces (procesuală) a lui Lucian Culda clarifică și problematica procesării informațiilor la nivel național scoțând în evidență adevărul că diferitele modalități de interpretare și diversitatea posibilităților de interpretare a acestora stau la originea unor decalaje sociale, a divergențelor și evoluțiilor contradictorii.

“Luarea în considerare a limitelor capacităților de interpretare deschide cercetarea spre aspectele de fond ale crizelor. Cum am argumentat, erorile în organizarea și funcționarea centrelor de decizie sunt la originea dezvoltării multor situații critice în domeniile sociale pe care decidenții publici ar trebui să le gestioneze performant. Distincția între situații sociale critice și crizele posibile în centrele de decizie a generat un cadru explicativ mai bun ca cel folosit de autorii care ignoră această diferență” [6]

Iată de ce este necesar a se “schița un cadru teoretic realmente cuprinzător; centrarea pe existența socială ca procesualitate a făcut posibilă atât reconsiderarea problematicii surselor de insecuritate în interiorul națiunilor și în procesele transnaționale, cât și înțelegerea faptului că studiile geopolitice sunt indispensabile pentru localizarea principalelor surse ale crizelor, în această perioadă, în care presiunile globalizante sunt tot mai mari” [6].

Industriașii și bancherii l-au ajutat pe Hitler să ajungă la putere. [2] Azi, ne dăm seama că, în scopul eradicării răului și pentru garantarea securității, este necesar să fie cunoscute concepțiile nazismului, fascismului, neonazismului, comunismului, islamismului și ale altor partide sau organizații, care ar putea să provoace crime la adresa umanității.

H. Spencer scria: “A cunoaște înseamnă a prevedea și orice cunoștință ne ajută, mai mult sau mai puțin, a dobândi binele și a evita răul”.

În acest sens, se poate pune întrebarea: dacă cetățenii ar fi cunoscut ideile antiumane, și intențiile criminale ale viitorilor lor conducători, i-ar mai fi votat ei pe acei indivizi alienați (Hitler, Stalin, Ceaușescu, Saddam etc.) care au devenit dictatori sângeroși?

Ne găsim acum într-o situație critică din care putem ieși prin cercetarea multilaterală a ființei umane, a comportării ei în societate și a interacțiunii dintre acestea.” Așadar, investigația trebuie îndreptată spre descoperirea acelor părți încă ascunse ale comportării și dezvoltării omului și societății omenеști, precum și spre folosirea acelor tehnici și instrumente manageriale

care ar putea conduce la micșorarea numărului și intensității conflictelor regionale și globale. Astfel, prin procesul de management al securității (naționale, regionale și mondiale), se pot asigura și menține condiții optime în care politicienii și specialiștii, din diferite domenii conexe, lucrând împreună cu aceeași echipă managerială, pot realiza obiectivele de securitate în mod eficient. Dar managementul trebuie să existe la toate nivelurile de securitate și în toate domeniile securității și trebuie să admită în cadrul echipelor manageriale și oameni de știință din toate domeniile, pentru a acoperi toate dimensiunile securității, toate aspectele” [5] securității naționale.

Se știe că managementul este atât știință, cât și artă, întrucât folosește legi precise și, în același timp, lasă o mare libertate de acțiune și de interpretare a proceselor, fenomenelor și rezultatelor obținute. Rezultă că, în practică, managementul este arta de a utiliza anumite instrumente (tehnici) de management pentru atingerea scopului final, care, în acest caz, este asigurarea securității naționale. Așa se poate ajunge la “Arta Evitării Războaielor” și la necesitatea pregătirii unor manageri care să planifice securitatea având la bază dialogul, toleranța, consensul, respectul, bunul simț, omenia, lecțiile istoriei (care ne învață ce greșeli nu mai trebuie repetate) etc.

Spre exemplu, istoria Poloniei ne arată cum au gândit și acționează politicienii marilor puteri. În anul 1772, Polonia a fost împărțită între Rusia, Prusia și apoi Austria. După douăzeci de ani, Polonia a fost împărțită a doua oară între Rusia și Prusia. Pe 1 septembrie 1939, Polonia este atacată de trupele hitleriste dinspre apus, iar pe 17 de cele sovietice dinspre răsărit.

La conferința de la Ialta, Polonia a fost împărțită din nou, pentru a patra oară, ceea ce l-a determinat pe Churchill să zică: “I am afraid I killed the wrong pig!”.

“Ca dovadă că politicienii învață din lecțiile istoriei este și faptul că, în luna februarie 2000, secretarul de stat american Madeleine Albright a afirmat, în plenul parlamentului albanez, că tentativele de modificare a frontierelor sunt o invitație la violență, și nu la pace și stabilitate, iar comunitatea internațională nu va accepta o Albanie Mare, Serbie Mare sau Croație Mare.” [5] În continuare a mai precizat: “Kosovo nu a fost și nici nu trebuie să devină o entitate monoetnică, iar Albania are datoria să încurajeze o atitudine tolerantă în provincie”. În ceea ce privește ultima afirmație, suntem de părere că această opinie trebuia exprimată înainte de a se declanșa actele teroriste în Kosovo, ba mai mult, trebuiau luate măsuri ferme pentru interzicerea înarmării și antrenării unor grupuri teroriste, precum și a infiltrării lor în Kosovo.

În ceea ce privește securitatea României, sunt necesare unele precizări esențiale, și nu doar afirmații politicianiste sau gazetărești care aduc prejudicii securității naționale. Pentru o abordare științifică, se impune o analiză multidimensională, începând cu domeniul economic și cu cel demografic.

În anul 2004, producția economiei românești a scăzut cu aproape jumătate față de nivelul anului 1989, dar situația este chiar mai gravă, deoarece producția a scăzut continuu încă din anul 1980. Astfel, România producea în 1989 cu aproximativ 20% mai puțin față de 1980, ceea ce explică decalajul de aproape douăzeci de ani față de potențialul ei real de dezvoltare. În consecință, fondurile financiare alocate pentru apărare, educație, cultură, sănătate etc. au scăzut într-un ritm îngrijorător.

România este supusă la agresiuni informaționale, prin intermediul structurilor mediatice. Strategiile de agresare informațională au devenit extrem de subtile și produc consecințe grave și “perverse”.

“Profesorul Lucian Culda a elaborat paradigma procesual-organică prin care demonstrează că, prin intermediul bio-procesorilor, fiecare om este înglobat în societate (socio-organizări) și, astfel, omul poate face interpretări diferite. Aceasta este o mare descoperire științifică” [5] și trebuie utilizată în scopul consolidării securității naționale.

Specialiștii au stabilit modalități de acțiune pentru a “confisca” noua revoluție științifică din domeniul informației, astfel încât descoperirile să fie controlate numai de câteva mari puteri și să fie utilizate pentru a se obține un ascendent asupra celorlalte state, inclusiv asupra “Partenerilor” [3]. Au apărut și studii care să ajute la elaborarea deciziilor pentru implementarea soluțiilor preconizate în acest sens. Există și scenarii cu metodologii de concepere a agresiunilor, de ilustrare a posibilităților de intervenție și a genurilor de situații cu care se pot confrunta factorii de decizie politico-militară.

Prin agresarea infrastructurilor informaționale ale statului se blochează posibilitățile funcționale ale instituțiilor, iar factorii de decizie nu mai pot efectua conducerea și nu mai pot controla situația resurselor, dacă nu îndeplinesc condițiile impuse de agresor.

Acțiunile de manipulare cu ajutorul mass-media reușesc să producă controlul atitudinilor cetățenilor în direcția dorită de agresor și, astfel, se pot destabiliza guverne și regimuri politice, pot fi determinați mulți oameni să susțină acțiuni potrivit intereselor statului agresor. În consecință, se produce o modificare radicală a surselor de insecuritate [4] și apare necesitatea de clarificare a modalităților pertinente de acțiune pentru asigurarea securității naționale.

În acest context, este necesar ca, la elaborarea politicii de securitate națională, să se evalueze științific consecințele economice, culturale, ecologice, politice și sociale pe termen lung, și abia după aceea să se pună în aplicare [5].

Astăzi, instituțiile politice nu sunt suficient de capabile să rezolve problemele cu care se confruntă și, de aceea, sunt necesare alte metode, întemeiate pe baze științifice, care să permită o planificare economică sau politică judicioasă. Iată de ce ar fi benefică o cercetare politică aptă să integreze metoda științifică cu unele cunoștințe și concepte interdisciplinare și

care ar permite conducătorilor (guvernelor) să ia decizii fondate pe judecăți de valoare, pe argumente științifice și pe motivații care să rezolve marile probleme ce se pun deja, cât și cele ce se vor pune în viitor omenirii, și în primul rând problema securității naționale (națiunii), care reprezintă problema-cheie [5].

Interpretările neștiințifice ale națiunilor nu pot conduce la perceperea justă a proceselor de reproducere a lor și a modului în care statele respective trebuie să susțină aceste procese.

Dar securitatea națiunilor nu este pusă în pericol numai de agresiuni ci și de erorile de decizie politică ale conducătorilor în situația în care ei nu descoperă oportun procesele ce amenință reproducerea națiunilor și statelor. De aceea analizele de securitate nu trebuie axate doar pe unele aspecte disparate specifice investigațiilor empirice ci pe procesele globalizante și regionalizante, care sunt la originea majorității crizelor. În consecință, analiza geopolitică este relevantă fapt ce ne face să considerăm că este necesară readucerea studiilor geopolitice în atenția factorilor de decizie. În problematica geopolitică, însă, trebuie introduse procesele globalizante care influențează mediul de securitate. Apreciem că mai este necesară și reconsiderarea statului teoretic al studiilor geopolitice, în sensul aducerii unor clarificări teoretice pertinente pentru a face posibile acele opțiuni metodologice care să sporească capacitățile de decizie politică și politico-militară. Dacă decidenții politici vor lua în considerare aceste idei atunci vor putea evita acele erori care decurg din abordări ideologice (de tip ideologic).

Crizele trebuie analizate pe bază de proces astfel încât decidenții să poată evita situațiile insecurizante.

NOTE:

[1] Maurice GUERNIER, *Prefață la ediția franceză*, Paris, 6 aprilie 1978, *Să ieșim din epoca risipei* (al patrulea raport al Clubului de la Roma), București, 1985.

[2] Petre PANDEA, *Germania hitleristă*, Eseuri, București, Minerva, 1971, p. 174.

[3] R.C. MALANDER, P.A. MUSSINGTON, R.F. MESIC, *Strategic Information Warfare Rising*, Rand, 1998.

[4] Richard HUNDLEY. Et al., *Security in Cyberspace, Challenges for Society*, Santa Monica, California, Rand, 1996.

[5] Eugen SITEANU, *Necesitatea consolidării securității la începutul secolului XXI*, în Revista "Impact strategic", nr. 1/2005, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, pp.125-127.

[6] Gheorghe NICOLAESCU, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Forum, București, 2003, p.5.